

Κράτος, βία και αντίσταση:
Η *Αντιγόνη* του Σοφοκλή
και η *Αντιγόνη* του Μπρεχτ

Σ. Χρονόπουλος

Δημιουργικές Επανεγγραφές Αρχαίων Μύθων

ΠΜΣ «Θέατρο, δημιουργική γραφή και πολιτιστικές βιομηχανίες»

Χειμερινό Εξάμηνο 2023—2024

Η Αντιγόνη του Μπρεχτ

- 1804, η μετάφραση της *Αντιγόνης* του Σοφοκλή από τον Φρίντριχ Χέλντερλιν (Hölderlin) και οι σημειώσεις του για την τραγωδία
- 1919, [πρώτη παράσταση της Αντιγόνης](#) στη μετάφραση του Χέλντερλιν
- 30 Νοεμβρίου – 12 Δεκεμβρίου 1947, ο Μπρεχτ προσαρμόζει τη μετάφραση του Χέλντερλιν για θεατρική παράσταση
- 11 Φεβρουαρίου 1948, [η πρεμιέρα](#), στο Κουρ της Ελβετίας (μαζί με τον Μπρεχτ σκηνοθετεί και ο σκηνογράφος, Κάσπαρ Νέχερ· Αντιγόνη η Ε. Βάιγκελ, Κρέοντας ο Χ. Γκάουγκλερ)
- 1949, το *Βιβλίο-Μοντέλο της Αντιγόνης* (*Antigonenmodell 1948*)
- 18 Νοεμβρίου 1951, [νέα παράσταση](#), στο Γκράιτς της Αν. Γερμανίας, με παραλλαγές στο κείμενο

η μορφή της *Αντιγόνης* του Μπρεχτ (1948)

- πρελούδιο με μίξη μίμησης και αφήγησης· δύο αδελφές (ανώνυμες), ένας άνδρας των Ες-Ες, Βερολίνο, Απρίλιος 1945· η «πρώτη αδελφή» αναλαμβάνει και ρόλο αφηγήτριας
- το κυρίως δράμα· 8 πρόσωπα και Χορός Γερόντων· πρόλογος, είσοδος του Χορού (πάροδος), επεισόδια και χορικά, έξοδος· μπροστά στο ανάκτορο του Κρέοντα
- τα πρόσωπα:
 - Αντιγόνη Ισμήνη Κρέοντας Φρουρός
 - Αίμονας Τειρεσίας Αγγελιαφόρος (από το Άργος)
 - Υπηρέτρια ως αγγελιαφόρος (από τον τάφο της Αντιγόνης)

οι παρεμβάσεις του Μπρεχτ στη μετάφραση του Χέλντερλιν

- αφαιρέσεις και απλοποιήσεις
- προσθήκες: π.χ. ο Μπρεχτ επινοεί για το 2^ο χορικό ένα μυθολογικό παράδειγμα (τα αδέρφια γιοι του Λαχμύα και ο Πελίας, σελ. 56)
- μετακινήσεις: η είσοδος του Χορού του Μπρεχτ αντιστοιχεί στους στ. 148–156 της *Αντιγόνης* του Σοφοκλή (το τελευταίο μέρος της παρόδου)· το πρώτο μέρος της παρόδου του Σοφοκλή (στ. 117–122), ενσωματώνεται στο τέλος του πέμπτου χορικού του Μπρεχτ (σελ. 84)
- ριζική επέμβαση στην πλοκή (μύθος)

η παρέμβαση του Μπρεχτ στον μύθο της Αντιγόνης

- ο Κρέοντας διοικεί τη Θήβα εδώ και αρκετά χρόνια
- η Θήβα έχει κηρύξει επιθετικό πόλεμο εναντίον του Άργους με στόχο τα μεταλλεία του
- ο ένας από τους δύο γιους του Κρέοντα, ο Μεγαρέας, είναι αρχηγός της εκστρατείας εναντίον του Άργους
- οι δύο γιοι του Οιδίποδα, ο Πολυνείκης και ο Ετεοκλής πολεμούν για την Θήβα στο Άργος, ο Ετεοκλής σκοτώνεται, ο Πολυνείκης διαφεύγει και προσπαθεί να επιστρέψει στη Θήβα
- ο Κρέοντας τον εκτελεί και διατάζει το νεκρό του σώμα να μείνει άταφο
- ο Κρέοντας ελπίζει ότι ο γιος του Μεγαρέας θα κερδίσει τον πόλεμο· ο Μεγαρέας, ωστόσο, σκοτώνεται
- επαπειλείται η εισβολή του στρατού του Άργους στη Θήβα

γενικές τάσεις

- «εξορθολογισμός»
- «αποστασιοποίηση»
- «εκσυγχρονισμός»
- επαναπροσδιορισμός του ηθικού θέματος του δράματος

«εξορθολογισμός»

- μόνοι θεοί που αναφέρονται: φευγαλέα ο θεός του πολέμου, ο θεός του θανάτου και εκτενέστερα ο Βάκχος/Διόνυσος (στο τρίτο και το πέμπτο χορικό)
- ο Τειρεσίας, αν και παρών, αντλεί στην πραγματικότητα την «μαντική» του δύναμη από γνώση του παρόντος και του παρελθόντος (σελ. 71 → 74)
- κανένας ρόλος στην δυστυχή μοίρα που βαραίνει τον οίκο του Οιδίποδα
- η Αντιγόνη δεν αντιπαραθέτει στην απόφαση του Κρέοντα τους «θεϊκούς νόμους» (σελ. 46 → 52, βλ. και σ. 51, 78)

«ΑΠΟΣΤΑΣΙΟΠΟΙΗΣΗ»

- η απόσταση ανάμεσα στο πρελούδιο και το κυρίως δράμα
- η *Αντιγόνη* σε ένα «πρωτόγονο» σκηνικό [διάλογος-αντιπαράθεση με την οικειοποίηση της *Αντιγόνης* από το ναζιστικό καθεστώς]
- χρήση της μετάφρασης του Χέλντερλιν που είχε λάβει θέση ποιητικής αυθεντίας, ωστόσο έχει πολλά σκοτεινά και δυσνόητα σημεία – ο Μπρεχτ διατηρεί αρκετά από αυτά